

Ion CAZABAN

RESTITUIRI

Texte teatrale suprarealiste

Cum am spus și cu altă ocazie: la început, a fost interviul poetului Virgil Teodorescu – apărut în revista *Teatrul*, septembrie 1969 – care ne-a adus primele informații despre piesele și „textele oculare”, gândite ca spectacol, de el și de ceilalți membri ai grupului suprarealist (Gherasim Luca, Gellu Naum, Paul Păun, D. Trost), activ la București în anii 1940–1947. Peste câțiva timp, în revista hawaiană *Mele* (martie 1983), și Paul Păun va întări cele aflate de noi de la Virgil Teodorescu, completându-le chiar. Și unul, și altul vorbesc, cu precizări și exemple incitante, despre scenariile (sau succinte poeme scenice suprarealiste), reprezentate uneori în intimitatea grupului, care, în ochii noștri, prefigurau teatrul de imagine și teatrul-dans, ceea ce nu poate decât să sporească interesul cercetării. Desigur, fără să uităm că grupul suprarealist nu urmărea atât o răsturnare

La începutul anilor '40, pe faleza de la Constanța: Virgil Teodorescu și Gherasim Luca (în față), M. Rubinger, Mircea Pavelescu, Tașcu Gheorghiu-Șuly, pictorul G. Juster.

sau o dezvoltare a esteticii teatrului, cât utilizarea unor procedee de acțiune în sensul celor afirmate în majoritatea textelor programatice. Mesajul-manifest *Dialectica dialecticii* atrăgea atenția asupra „devierilor artistice“ de la programul ideologic al mișcării, semnalate în „transformarea treptată a descoperirilor obiecti ve în mijloace de producere artistică“. O dată cu plachetele tipărite și expozițiile organizate, textele cu destinație scenică propun, înainte de orice, „tehnici“ de concretizare a unei atitudini, unei viziuni, unor obiective susținute consecvent.

Tot ce am găsit ulterior în arhiva rămasă de la Virgil Teodorescu – cercetată prin amabilitatea domnului Alexandru Solomon – a confirmat cele știute din interviurile pomenite. Ele nu includeau, totuși, cele două tablouri scrise de Gellu Naum, cu titlul *Exact in acelaș timp* – mai mult sau mai puțin accesibile, fiind publicate în volumul *Teribilul interzis* (încă din 1945), dar recent completate de pagini încă necunoscute, care n-au fost cuprinse în montarea lui Mihai Măniuțiu de la Naționalul clujean. De *Amphitrite* a lui Gherasim Luca se știa, cel puțin printre specialiști, dar pentru aceștia era doar literatură suprarealistă, până de curând, când Horațiu Mihaiu a urcat-o pe scenă, așa cum fusese, de altfel, dorința autorului. Arhiva Virgil Teodorescu ne-a făcut surpriza descoperirii altor texte teatrale, cele mai multe fiind scrise de Gherasim Luca: *Les terreurs de ma vie*, *Ocean*, „dans intrauterin“ în trei tablouri, *Sicriul irespirabil*, cinci acte, în colaborare cu Gellu Naum. În plus, cele două variante ale *Amorului invizibil*, semnate de Paul Păun, Virgil Teodorescu și D. Trost, precum și *Nunțile filogenice* de D. Trost, douăzeci și patru de scene de pantomimă care transpun pasaje din cartea francezului Jean Rostand despre viața sexuală a animalelor. Cei pentru care „Poezia, iubirea, revoluția sunt una“ scriu scenarii de o violentă imaginație erotică, de un erotism exasperat și, totodată eliberator, scenarii bântuite de fantasmе, de obsesia unor personaje livrești ca *Don Juan*, Mathilde (Stendhal), *Aurelie* (Nerval), *Des Esseintes* (Huysmans), *Malombra* (Fogazzaro), *Fantômas* (M. Alain și E. Souvestre), *Nadja* (A. Breton)... Sunt texte marcate de oniric sau de ludic, de un umor absurd, arătând o poftă irezistibilă de deriziune, Virgil Teodorescu și Paul Păun își amintesc că unele dintre ele au fost jucate în cerc restrâns de membrii grupului și de amicii lor. Există ciorna unui afiș pentru *Ocean* și *Amphitrite*, care urmau să fie reprezentate într-un singur spectacol. Față de textele cunoscute de noi, aflăm că scenariul lui Gherasim Luca, „provocat prin halucinație vizuală sistematică“, va fi completat cu dialogurile lui Trost „obținute prin interpretarea kriptestezică a scenariului“. Bănuim, deci, că pe scenă ar fi fost ceva în plus decât în dactilograma găsită sau în paginile tipărite. Interpreta principală pentru ambele scenarii este indicată Nadine Krainic (iubită de Luca și Trost, plecată la Paris în 1946). Pentru câțiva ani, tânăra femeie își impune prezența magnetică, iar Gherasim Luca îi dedică un poem ce-i împletea în metafore inițialele numelui.

Tentația teatrului, evidentă la grupul suprarealiștilor noștri, se poate materializa, însă, și în piesa-joc pe care o reproducem aici. O piesă-joc nesemnată de cei trei participanți – probabil, Paul Păun, Virgil Teodorescu și Trost, identificabili printr-un examen grafologic. Fiecare scria fără să știe ce a scris celălalt, îndoind hârtia ca următorul să nu-l poată citi (locul de îndoire l-am semnalat prin puncte!). După cum se vede, fiecare a rămas la personajul propus de la început. Limita unui act era impusă de scrierea unei file. Este o piesă-joc, un document totodată, din care nu lipsește, ca motivare

fundamentală, preocuparea suprarealistă pentru efectele multiple ale hazardului obiectiv, nici principiul, formulat de Lautréamont (care ar fi fost moto-ul proiectatei reviste *Gradiva*): „Poezia trebuie făcută de toți. Nu de unul”. Fără îndoială, și teatrul.

„DOI CANARI FĂRĂ MAMĂ“

Tabloul I reprezintă o cameră fără uși și fără ferestre. Unicul perete, care de fapt este totul, din cauza hazardului și a reflectoarelor se transformă și se colorează când și când în galben. Mierla cântă. Unicul loc (ce se află în partea stângă a scenei) respiră calm și fără zgomot. Preotul intră. Barba îi crește neîncetat și pe nesimțite. Intră prin dreapta fluierând a pagubă, spunând în gând psalmi. Tare: „Doamne! De ce nu știu niciodată când barba mea crește?”

_____ (semn care indică locul unde a fost îndoită coala, n.n)

Victor Hugo: Asta îmi spunea și răposatul meu Tată Wachsmann din Taica-Lazăr, înainte de a muri definitiv. Fiule, spunea, dacă vrei să ai succes în dragoste, să te porți cu femeile cum te-ai purta cu o floare (râde indulgent, scoate o sabie și o înhite).

Persiflorina (se introduce în scenă prin evaporare și îmbrățișează pe Clovis): Ți-am adus ziarul de dimineață, „Mon Clovis“, să citim împreună mica publicitate (Clovis scapă din brațele ei). „Mon Clovis“, nu-ți plac strugurii?

Preotul: Vino îndărăt, liana trupului meu... Nu pleca din negura mea. Clipele nenumărate le voi înșira și-ți voi face podoabă pentru încheieturile mâinilor tale fierbinți și ude.

Victor Hugo (se apleacă și-și leagă șireturile): Iertați-mă, vă rog, trebuie să caut ceva în portofel. Dar mă întorc imediat, n-aveți grijă. Tatăl meu spunea să nu-mi cumpăr niciodată un portofel mai mare decât un păduche. Deștept bărbat (scoate o sabie din pantof, se dezbracă și și-o înfige în burtă)

_____ (Se aud două împușcături – tabloul regelui cade din perete și descoperă pe Persiflorina care își scoate zalele)

Persiflorina: Săriți, hoții! Hoții, hoții! (face o pauză, respiră adânc; aparte): hoții de păgubași!

_____ **Preotul** (slab): Mâine mâncăm carne. Carne multă, grasă și sângerândă. Fără post, fără carne, fără urme.

_____ **Victor Hugo** (foarte obosit): Iartă-mă, doamnă, dar sunt în momentul acesta foarte inspirat. Îmi dați voie să-mi bag un deget în gură? Tatăl tatălui meu făcea totdeauna așa atunci când nu putea să urineze câteva zile.

_____ **Persiflorina** (scoate un buchet de flori din sân și îl aruncă publicului): Ho-ții! Ho-ho-ho! Ții-ții-ții!

Se repede la Clovis și începe să-l mănânce, în timp ce toate celelalte personaje se retrag plângând. În depărtare se aude un buciom și Persiflorina plânge și ea (*șoptește*): ho-ho-ho-ții-ții-ții.

Cortina cade.

Actul II

Scena reprezintă interiorul stomacului unui melc în mărime naturală (trei milimetri). E seară și afară se vede lume. Muzica intonează marșul nupțial.

Victor Hugo (*îmbrăcat în atlas, cu o sabie în mână, intră vesel*): Am venit, domnii mei, să vă prezint cadavrul tatălui meu, mort în bătălia de la Podul-Înalt (*înghite sabia*).

Persiflorina (*intră obosită în scenă, rezemată de un buduoar*): Dați-mi un scaun și un pahar cu apă! Clovis m-a trădat! Țara e slăbită de atâta război și noi biruri nu mai pot pune! (*respiră adânc*) pune!

Pentru primele spasme ale mărturisirilor, zice **Preotul**, trebuie să fiu foarte însetat. Atunci, de abia atunci, apa clară a adevărului va inunda coastele uscate și dornice. Va muia și îndulci minciuna, ca și părul, buzele, ca și aspirațiile.

Victor Hugo: Încântat de cunoștință, dragă Ma. Ești o femeie adevărată. Dar când ai venit din Monte-Carlo? Sărmană copilă, sper că nu ți-ai pierdut toată averea cu crupierul acela! Răposatul meu tată, când s-a născut mi-a spus: „În seara asta, s-a născut tatăl unui om mare.“ Dar eu m-am făcut că nu-l aud și m-am dus să joc poker cu Wachsmann. Ma dragă, dă-mi te rog sabia ta să ți-o mănânc!

Persiflorina (*deschide brațele și-l prinde pe Trost din zbor*): Mon petit (*il sărută pe ochi*) vi file iare hast du (*Trost ridică șapte degete*), dragul meu, am să vorbesc cu Clovis să te adoptăm (*il înhite pe Trost și iese grăbită pe fereastră*).

Preotul (*tare, după ce, fără știrea nimănui, vorbise încet*): Două grătare pentru mine și două grătare pentru tine. Degeaba te uiți sălbatic și necruțător. Cine-mparte parte-și face.

Victor Hugo (*beat turtă*): Nu înțeleg (*adoarme cu degetul în gură*).

Persiflorina (*iese din scenă și se întoarce cu budoarul*): Clovis m-ai trădat! M-ai trădat și pelerinii știu să plătească (*aparte*), dacă n-ar observa cât de emoționată sunt, i-aș dăruii budoarul (*iese grăbită*).

Victor Hugo (*extrem de furios, face spume la gură, dă ochii peste cap, își mușcă degetele*): Fiți liniștiți, fiți liniștiți, n-o să se întâmple nimic (*se ciocnește de oameni, o ia la fugă, se împiedică*). Nu se întâmplă nimic atunci când aștepți (*scoate patru săbii una după alta și le înfige în burtă. Din răni, în loc de sânge, iese foc, ard toți actorii, teatrul și spectatorii. Din această cauză, actul următor trebuie să se joace la Opera Română*).

Actul III

Acțiunea se petrece pe muntele Athos, acolo unde Napoleon l-a vândut pe Iisus Christos pentru un blid de linte. E sărbătoare populară, noaptea. Lăutari, hore, chiote. Din când în când, lumini de artificii și răstignirea lui Iisus Christos. Toate personajele intră prin stânga și ies prin dreapta. Scena este acoperită de un geam de cristal gros și puțin transparent. În primul plan, Munții Jura, pe o canapea Louis XV. În fund, la dreapta, o pârtie de schi.

Scena I

Persiflorina (*care stă tolănită pe canapea, alături de munții Jura*): Băieți! Aduceți-mi patinele! Sărbătoarea e în toi!

Preotul Marelui Templu se apleacă să-și lege sandalele sângerânde: Astăzi, pentru întâia dată, mi-am supt copilul. Trup din trupul meu, carne din carnea mea.

Victor Hugo (*disperat*): Nu se poate, nu se poate! Nu voi putea supraviețui acestui cataclism. Viața mea e în pericol, o să mă duc direct în cer, lângă Alfons XIII. Tatăl meu spunea: Fiule, să nu-ți fie frică de moarte, fiindcă tu vei muri de inaniție (*se calmează, scoate o sabie și o înghite*).

Corul pelerinilor (*îmbrăcați în pelerine portocalii, au apărut brusc și cântă*): Re-mem-ber, Re-mem-ber! Persiflorina te vrem nu-mai pe ti-ne! Ti-ti-ti-ti-ne! (*corul dispăre și Persiflorina se urcă pe cristal*).

Preotul (*muindu-și degetele în marmeladă*): În noaptea asta, prevăd sfârșitul (*și le linge*). În toate nopțile sfârșitului, păsări moi și calde înot bune și lunecoase către mine. Patru dintre ele râd, iar celelalte se mulțumesc numai să audă.

Victor Hugo (*se dă jos de pe cal și își scoate armura*): A fost o luptă grea, domnișoară. Gata-gata să-mi cadă un nasture de la pantaloni. Tatăl meu, care a murit la Waterloo, îmi spunea: să ai totdeauna doi nasturi pentru fiecare gaură, mai ales la pantaloni (*se sinucide*).

Persiflorine (*se dă jos de pe canapea și măsoară pârtia de ski*): Clovis, m-ai trădat și asta nu ți-o voi ierta niciodată! Ni-cio-da-tă! (*scoate două revolve și se împușcă*).

Preotul (*după ce a făcut o gargară – și toate preparativele de moarte*): Aproiați-vă, veniți să vă binecuvânteze. V-am dat toată moștenirea și toate picăturile pântecelui meu asudat. Luați și vă bucurați, căci fără bucurii, necazurile n-au nici un farmec (*În timp ce copii plâng cu capetele descoperite, razele curcubeului împletesc un imn de slavă și lumină*). Și să știți: niciodată să nu mâncați salata nespălată. (*Moare în sughițuri egale, muzica cântă, baletul dansează și păsărelele zboară*).

P.S. După sumare investigații grafologice, cred că paragrafele cu Victor Hugo aparțin lui Paul Păun, iar cele cu Persiflorina, lui Virgil Teodorescu. (I.C.)